

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ГОВІРКИ с. ХОЛМОВЕЦЬ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Науковий вісник Ужгородського університету.

Серія: Філологія. Соціальні комунікації. – 2013. – Випуск 2 (30)

Кондор М. Деякі особливості говірки с. Холмовець Закарпатської області; 15 стор.; кількість бібліографічних джерел – 64; мова українська.

Анотація. У статті розглядаються фонетичні й морфологічні ознаки говірки с. Холмовець, Виноградівського району, Закарпатської області. Говірка належить до групи марамороських говірок закарпатського діалекту.

Ключові слова: говірка, голосні, приголосні, фонетичні ознаки, морфологічні ознаки, закарпатський діалект.

Село Холмовець розташоване на лівому березі річки Ботар, біля Румунії. За даними перепису 2001 року, населення становить 715 чол. [29, с. 36]; більшість – українці. У селі понад 200 номерів. За свідченням старожила В.В. Кондора (1931 р.н.), у 1939 – 1940 рр. у Холмовці було 100 хат, а прабабка цього старожила запам'ятала 17. Для порівняння: у 1849 році в населеному пункті проживали 44 чол. (38 греко-католиків, 6 іудеїв) [10].

У другій половині XIX – на початку XX ст. Холмовець, як і Закарпаття в цілому, належав до Австро-Угорщини. Угорщина ділилася на адміністративні округи, які називалися комітатами (с. Холмовець уходило до Угочанського комітату) [див.: 20; 26, с. 88].

Холмовець – назва слов'янського походження й утворена від *холм*, «на що вказує і рельєф місцевості, на якому розташоване село» [25, с. 28]. Відомості про першу згадку в документах та заснування села Холмовець є в працях О. Петрова, П.М. Лизанця, Г. Геллера, Л. Міжера.

О. Петров пише: «...русское (точніше, руське – М.К.) село *Hömlöcz* – оно основано лишь въ 50-хъ годахъ XIX в.» [34, с. 69]. Таку ж інформацію знаходимо і в П.М. Лизанця, який покликається на О. Петрова [25, с. 28].

Г. Геллер (Georg Heller) подає варіанти *Hömlöcz* (1882); *Hömlöc* (1897); *Hömlöcz* (1910); *Homlovec* (1925); *Chlumec* (1930); *Cholmovec'* (1972); *Cholmovec* (1979) [56, с. 172].

Угорський дослідник Л. Міжер (Lajos Mizer) підкреслює, що населений пункт *Hömlöc* виник після урбаріальної реформи Марії-Терезії 1767 року. У 1773 році назва *Hömlöc* (разом з її варіантами) уживалася на позначення земельного володіння, помістя [59]. А. Сірмої (Antal Szirmai; роки життя 1747 – 1812), на якого покликається Л. Міжер, пише: «Широка територія на рівнині, біля гори *Hölmöcz* (ось так!)...» [див. 59]. Л. Міжер зауважує, що спірним є походження ойконіма від назви гори або пагорба [59].

Одне з достовірних латинськомовних джерел свідчить, що не пізніше **1816 року** використовувалося словосполучення *Molae Hömlöcz* (імовірно, *Холмовецький млин* або *Холмовецькі млини*), яке слід, очевидно, кваліфікувати як складену власну назву [63, с. 149]. Компонент *Molae* вживався і в по-

стпозиції; пор. *Hömlöcz Mol.* [64, с. 138]. Мабуть, ідеться про назву поселення, оскільки в ньому, згідно зі статистичними даними, у **1816 році** мешкали 38 греко-католиків [див. 63, с. 149]. Номен *Molae Hömlöcz* дає підставу припускати, що на території сучасного Холмовця десь у кінці XVIII – на початку XIX ст. був млин (можливо, водяний). Старожили пам'ятають водяний млин на річці Ботар, але його побудував Дубнич – мешканець села – приблизно в середині XX ст. Пізніше побудовано ще один водяний млин. У селі були також невеликі млини (їх пам'ятає й автор цієї статті), у яких використовувалися жорна, які обертали вручну.

За даними угорськомовного документа **1821 р.**, Холмовець був частиною Сасова [9]. Л. Міжер, спираючись на джерело **1864 р.**, зазначає: «*Hömlöcz* – село Угочанського комітату». Воно відокремилось від села *Feketeadó* (теперішнього Чорнотисова – М.К.) [59]. На думку вченого, чеський і словацький варіант *Homlovec* є свідомою слов'янізацією топоніма *Hömlöc* [59].

У документі **1821 р.** засвідчено словосполучення *Hömlöczött lakom, Hömlöczi lakos* [9]. У статистичній таблиці **1849 р.** вживається словосполучення *Alsó Hömlöcz* (*Нижній Холмовець*), що є, імовірно, складеною власною назвою [10]. Цікаво, що в географічному словникові **1851 р.**, який містить перелік населених пунктів тодішньої Угорщини (у тому числі й Закарпаття) і короткі відомості про них [див. 55], назва села не фіксується (можливо, тому, що Холмовець у той час ще не був окремим населеним пунктом). Принаймні не пізніше **1864 р.** засвідчено одночленну назву *Hömlöcz* [62, с. 227]. Сучасний офіційний варіант *Холмовець* почав уживатися в радянський період. Щоправда, у мовленні мешканців села та навколишніх сіл часто використовується угорськомовний варіант *Гомл'оуц*.

Отже, не раніше **50-х рр. XIX ст.** і не пізніше **1864 р.** Холмовець (*Hömlöcz*) став окремим населеним пунктом, що, як уже сказано вище, відокремився від села *Feketeadó* (теперішнього Чорнотисова). Наявність у селі дерев'яної церкви з **1857 р.** – один з найважливіших аргументів на користь такого висновку (див. далі).

Навколишні села, на відміну від Холмовця, згадуються в джерелах значно раніше. За І. Сабовом, *Чорнотисів (Ordo, Ardau, Ordow, Ardo, Feketeadó* тощо) уперше згадується в **1319 році**; *Дюла (Gyla, Gywla, Giulia, Gyula)* – у **1396**; *Сасово (Nog-*

zaz, Szászfalu і т.ін.) – у **1262**; *Чена (Akusfalva alio nomine Peturfalva, Csepe* і т. д.) – у **1320**; *Замуцієвка (Chamafalva, Chama, Chiamma, Choma)* – у **1323** [61, с. 148, 151, 160 – 161, 171, 230].

Слід сказати, що особливої уваги заслуговують церква, школа й будинок культури як інституції, які були і є основою духовності.

Відомо, що з **1857 року** в селі існувала дерев'яна церква Всіх святих, продана за 255 злотих і перевезена з Великої Копані (де названий храм датується 1669 або 1679 роком) до Холмовця. У 1930 р. церкву перевезли до с. Добржигов (Чехія) [40, с. 388 – 389; 53; 54]. Як свідчать джерела, у Холмовці протягом певного часу (імовірно, до **1857 року**) не було окремої парафії, а був лише “Filiabus” (тобто філіал) парафії села Ботарч (Batárcs, Румунія) [див.: 63, с. 148 – 149; 64, с. 138], відомого й тепер у Румунії під назвою *Bătarci* (населений пункт знаходиться недалеко від Холмовця). Мовою богослужіння в парафії та її філіалі була *Lingua Ruthenica* [див. 64, с. 138]. Сьогодні в Холмовці діє православна церква Покрови Пресвятої Богородиці Московського Патріархату, будівництво якої завершено **1937 року** (у радянський період церква була греко-католицькою).

Перша школа, як повідомляє Л. Оцил (László Aczél), відкрита ще в далекому **1871**, а друга – у **1902 році**. Обидві школи були церковнопарафіальними (точніше, греко-католицькими) [51, с. 70]. За словами старожила В.В. Кондора, у чехословацький період (20 – 30-ті рр. ХХ ст.) мовою навчання була українська мова; в угорський – угорська (за винятком релігії, яку викладали українською мовою). **1961 року** відкрито восьмирічну школу (сьогодні вона дев'ятирічна).

Теперішній будинок культури, що перебуває в аварійному стані, відкрито в **1977 році**.

Як відомо, говірка с. Холмовець належить до групи марамороських говірок закарпатського діалекту. Фонетичні й морфологічні особливості зазначених говірок привертала увагу таких учених, як І. Панькевич, Й.О. Дзензелівський, В.І. Орос, П.М. Лизанець, І. Робчук та ін. [див.: 14; 23; 24; 25; 30; 31; 33; 37]. П.М. Лизанець безпосередньо досліджував «фонетичну систему та граматичну будову говірок Затися Виноградівського району», у тому числі й говірки с. Холмовець [див.: 23; 24; 25].

Предметом нашої статті є розгляд деяких фонетичних і морфологічних рис говірки с. Холмовець у синхронному й діахронному аспектах. Для дослідження залучено й мовний матеріал, відсутній у працях вищезазначених мовознавців; розширено джерельну базу дослідження.

У цьому контексті заслуговують на увагу слушні міркування Ю. Шевельова:

1. «Ніколи не слід забувати, що **при еволюції певної мови діалекти можуть проходити – і час-то проходять – власний шлях еволюції, а тому не варто намагатися увібгати другу в першу** (виділення наше – М.К.). Географічні відмінності можуть відбивати різні стадії розвою, але не конче мусять це робити» [49, с. 18]. Не забуваймо й про те, що окремі говірки або діалекти – це мікрмови, які нагадують

струмки чи річки, що впадають у море, яке ми називаємо мовою. Говірки досить часто розвиваються, змінюються по-різному. Навряд чи для всіх говірок української мови у всіх випадках існують одні й ті ж вихідні слова, звуки тощо. Дослідник твердо стоїть на ногах тоді, коли простежить у діахронії саме відповідну говірку чи групу говірок. Правда, це реалізувати не завжди вдається – тому час від часу необхідно спиратися на пам'ятки з інших ареалів.

2. Ю. Шевельов звертає увагу й на роль писемних пам'яток, «що дозволяють з'ясувати, коли саме відбулася та чи та звукозміна...». Разом з тим виникають і проблеми, бо, «як правило, письмо в Україні ґрунтувалося на взірцях, узятих з інших слов'янських мов (наприклад, церковнослов'янської – М.К.); літописці й переписувачі аж ніяк не прагнули до відтворення реальної фонетики мови щоденного вжитку» [49, с. 48–49]. На думку вченого, докази наявності звукових змін «мусять видобуватися шляхом копінткого аналізу, що його методи мають варіюватися залежно від жанру пам'ятки та її стосунку до мови щоденного вжитку (виділення наше – М.К.)» [49, с. 49].

3. «Діалектні дані й матеріали пам'яток доповнюють себе навзаєм, і якщо покладатися лише на один із цих складників коштом іншого, то можна дійти хибних висновків» [49, с. 50].

Й. О. Дзензелівський підкреслює: 1) «... лексичні явища у багатьох випадках точніше можуть бути визначені у плані хронології та етимології, ніж фонетичні та морфологічні» [13, с. 11]; 2) «абсолютна більшість і фонетичних, і граматичних, і лексичних рис для всіх діалектів та говорів є спільною» [12, с. 9].

Фонетичні ознаки говірки с. Холмовець:

1. Наявність голосного [и] в наголошеній і ненаголошеній позиції відповідно до [е] в українській літературній мові та багатьох діалектах української мови ([оті́ц'], [ди́н'], [смирт́'], [дис́'], [типíр], [ті́рн'а], [ти́л'а], [коні́ц'], [зимл'а], [хло́пиц'і], [ві́чур], [плі́ч'і]). Голосний [и] чергується з [е] або нулем звука: [ди́н'] – [дэ́н:ы́] – [д'н'а]; [смирт́'] – [сме́рти]; [зимл'а] – [зэ́мле]; [ві́чур] – [вэ́чера]; [коні́ц'] – [кун'ц'а].

Пор. вимову голосного [и] в інших говірках, зокрема закарпатських ([рива́ло], [вилі́кы́], [три́т'о́је], [ті́мн'іти] (В. Рем., Сас.); [дві́р'і], [зимл'а] (Кр.); [ди́н'] (У.) [44, с. 81, 111, 149, 150, 158]) та буковинських ([жину́ти], [нихарапу́тні́], [но́мир], [но́мир'], [типéрка] “тепер” [41, с. 111, 332, 338, 545]). Власне кажучи, голосний [и] (наприклад, у слові [хло́пиц'і]) поширений у багатьох південно-західних, південно-східних і північних говірках [1, карта № 47].

Дослідники твердять, що сильне звуження фонем /e/, яка реалізується в голосному [и], спостерігається в «переважній більшості карпатської групи говорів», у тому числі й у закарпатських говірках, перед м'якими приголосними [4, с. 227; 12, с. 26; 25, с. 59 – 60; 38, с. 5; 44, с. 17]. Тут є велика доля істини. Але мовний матеріал свідчить про наявність голосного [и] (принаймні в поодиноких ви-

падках) і перед твердими приголосними: [тунір], [вічур], [ривало], [вилькії], [чтивір].

І ще одне. Ми поділяємо погляд тих учених [див., напр., 24, с. 129 – 130; 32, с. 88 – 90], які вважають, що в голосному [и] (ідеться про слова типу [отіці], [дин'], [смирт'], [кутіці], [дис'], [тунір] тощо) реалізується фонема /и/, а не /е/. Особливо переконливо можна твердити про фонематичність голосного [и] в сильній позиції (принаймні на синхронному рівні). По суті, вищенаведені чергування ([смирт'] – [смерті]; [вічур] – [вечера] і т. ін.) можна розглядати і як чергування голосних фонем /и/ – /е/ (пор. /смирт'/ – /смерті/; /вичур/ – /вечера/). Це чергування виконує (разом із закінченнями) словозмінну функцію.

За даними М.А. Жовтобрюха, «у ненаголошеній позиції давньоукраїнські пам'ятки» досить часто засвідчують зближення голосних [е] й [и] змішуванням відповідних літер: *диниса, челло, чирвоного* [18, с. 92]. У таких закарпатських пам'ятках, як «**Нягівські повчання**» XVI ст. (пам'ятка відображає риси марамороських говірок) та «**Урбаріум**» (чи «**Урбар**») другої половини XVIII ст. (за словами І. Удварі, у пам'ятці відбито особливості марамороських і лемківських говірок [43^а, с. 68]), маємо, за окремими винятками (наприклад, *ици* “іше” [8, с. 149]; *лыишинь* “лишень” [45, с. 84]), написання букви е на місці давніх ь або е.

2. Перехід етимологічного голосного [о] (зрідка [е]) (пор. д.-р. *конь, несль*) в [у] в новозакритих складах як у наголошеній, так і в ненаголошеній позиції, відповідно до [і] в літературній мові ([кун'], [вул], [нуж], [н'ус], [ун'ус], [муї], [твуї], [сул'], [кул], [приїїїї], [стул], [вічур]). У зв'язку з цим маємо чергування голосних [о], [е] – [у]: [кун'] – [кон'а]; [нуж] – [ножа]; [кул] – [кола]; [муї] – [мója]; [н'ус] – [нэсла]; [овэс] – [вуса]. Щоправда, етимологічний голосний [е] найчастіше чергується з [і], як і в літературній мові: [с'ім] – [семі]; [ос'ін'] – [осени]; [н'іч] – [нэчи]. У говірці с. Холмовець спостерігаємо також випадки, коли замість голосного [о] у відкритому складі вимовляється [у], зокрема перед складом з наголошеним голосним [у] чи [і]: [с'уму] (пор. [с'огó], у [с'óму]); [туму] ([тогó], у [тóму]); [јуму] ([јогó], на [н'óму]); [суб'і] (у [сóб'і]); [туб'і] (на [тóб'і]); [думу] ([дóма]). Наведені приклади свідчать про регресивну асиміляцію, тобто уподібнення попереднього ненаголошеного голосного [о] (або [é]) наступному наголошеному [у] чи [і].

«Укання» простежується і в інших говірках закарпатського діалекту, зокрема в ужанських, марамороських ([сул'], [стул] (Т.); [думу] (Колоч., Ч.); [кун'], [т'утка] (Сок.); [вул], [кул], [двур] (марамороські говірки на території Румунії) [37, с. 37; 44, с. 34, 35, 147, 153, 344]); а також у північних говірках і навіть у середньоадніпрянській говірці с. Білоусівка, Драбівського району, Черкаської області ([вуз], [руз]) [1, карта № 57]. На це звернув увагу й І. Панькевич: рефлекс [у] < [о] охоплює велику кількість українських говірок, у тому числі й на території Румунії і Словаччини [33, с. 83 – 90].

За повідомленням дослідників, «давнорусь-

кі пам'ятки південного походження ще з XIII ст.», а особливо пізніші «пам'ятки на місці о та е в новому закритому складі засвідчують написання літер у, ю»: *субутныи, щюдрь, добровоулно, твуи, свуй* [див.: 18, с. 93; 49, с. 407]. Ю. Шевельов підкреслює, що всі приклади з [у] на місці давнього [о], як правило, «походять із західних регіонів – Мараморощини, Холмщини та Перемишльщини. Поза тим, у жодній із пам'яток (о)у не вживано в усіх можливих випадках: перевагу скрізь мають написання з о» [49, с. 407]. Принаймні в деяких закарпатських пам'ятках XVI – XVIII ст. досить часто трапляються слова з [у]: *двурь* “двір”, *думь* “дім”, *куль* “кіл”, *муї* “мії”, *пупь* “піп”, *стуть* “стіл” [8, с. 75, 89, 163, 187, 305, 349]; *пушлó, тўлко* [45, с. 72, 81]. Численні приклади переходу етимологічного голосного [о] в [у] відзначено, крім закарпатських, і в інших західноукраїнських писемних пам'ятках XVI – XVIII ст., а також у пам'ятках цього періоду з Полтави, Пириятина тощо: *твуи, нусь, на одумь, потумь, обрукь, кунь* [докладніше див.: 28^а, с. 4–9; 35, с. 38, 62, 100].

Голосний [у] ([ú]) < [о] простежується і в чеській мові: *dům* “дім”, *měj* “мії”, *niž* “ніж”. Є відомості про те, що в старочеській мові XIII – XV ст. на місці [ú] вимовлявся голосний [ó]; пор.: *dóm, tój, nóż* [див. 60, с. 148, 149, 395, 417]. Як дані східнослов'янських пам'яток (особливо українських), так і чеської мови дають підставу принаймні припускати, що і в марамороських говірках у минулому мав місце етимологічний голосний [о] відповідно до вторинного [у]. На нашу думку, можлива й така гіпотеза: на якійсь території, де жили слов'яни (наприклад, у районі Карпат), споконвіків вимовлявся голосний [у] в лексемах типу [кун'], [вул]. Правда, поки що в нашому розпорядженні немає матеріалу, який би дав можливість це довести.

3. Розрізнення голосних [и] (переднього ряду) та [ы] (заднього ряду) ([міла], [копіц'а], [біти]; [быти], [бык], [сын], [рыба], [ты], [мы], [вы]). Наприклад, у слові [восóкый] маємо в першому складі голосний [о], що є, на наш погляд, наслідком уподібнення колишнього ненаголошеного голосного [ы] до наголошеного [о]. Дослідники в такому випадку розглядають лабіалізований голосний [ы°] [3, с. 161 – 167; 25, с. 57].

Пор.: [ты] (Тур.); [помáлы], [сыр] (Березн.); [жóны] (Ст.); [забывáли], [тёмным] (Дан.) [44, с. 39, 69, 70, 116, 153]. Г.І. Мартинова твердить, що в говірці села Байбузи Черкаської області «в наголошеній і ненаголошеній позиціях у сусідстві з приголосними різних класів (здебільшого губними й задньоязиковими) у середині та кінці слів репрезентантом /и/ є звук [ы] середньо-заднього ряду, високого обниженого підняття, нелабіалізований»: [вйíде], [робыли], [пыў], [быў], [зубы], [ўкынулы] [27]. Дослідниця підкреслює, що **ця риса споріднює названу говірку з карпатськими діалектами** [27].

Диференціацію голосних [и], [ы] спостерігаємо, наприклад, у закарпатських пам'ятках XVI – XVIII ст.: *били ся, было, мы* [8, с. 16, 24, 189]; за три дні, *выгнати, купиль* [22, с. 222, 224]; *нівы, пчóлы, дрíва, робíти* [45, с. 72, 73, 76, 81].

4. Наявність звукосполучень [гы], [кы], [хы] ([ногы], [гыртанка], [кырніц'а], [хыжа], [д'іукы], [д'ругы]), що простежуються і в інших закарпатських говірках; пор.: [хыж'і] (Березн.); [дэжакы] (Заг.); [д'ругым] (Х.) [44, с. 69, 115, 148]. І. Панькевич пише, що голосний звук [ы] після приголосних [г], [к], [х] «займає дві більші області: східню між ріками Тересою та Латорицею та західню між горішнім Угом та Остурнею» [33, с. 68].

За М.А. Жовтобрюхом, «ще в XI ст. писемні пам'ятки послідовно засвідчують написання **гы, кы, хы**: *вѣкы, грѣхы, другыи, великыи* [18, с. 89]. Названі звукосполучення виступають і в давніх закарпатських писемних пам'ятках, у тому числі в «**Закарпатській грамоті 1404 року** та ін. джерелах: *Марамурешскыи, изъ другыи, кырница, хыжскыи, другыи* [43, с. 9; 8, с. 88, 166, 400; 45, с. 72]. Щоправда, наприклад, в «**Урбаріумі**» виявлено деяку непослідовність щодо використання звукосполучень [гы], [кы], [хы]: *д'ругыи, другым, хыжу, хыжу* [45, с. 72, 74, 76, 79].

5. Голосний [и] на початку слів ([иміти], [иті], [иван], [іншакы], [играти] «танцювати»). Правда, у досліджуваній говірці має місце й голосний [і] в зазначеній позиції: [інтересны], [інженер], [інвал'ід], [іграшка].

Пор.: [и(і,й)грати], [(и,і)зобрати], [(и,і)скушати] (Сок.) [38, с. 132 – 134]; [идут'] (Коб.) [44, с. 98]; [іва] «верба», [ікра] (надністриянські говірки) [50, с. 114]; [ігла], [іглиц'а], [інак] (буковинські говірки) [41, с. 176].

Коли саме почав вимовлятися (чи споконвік вимовлявся) голосний [и] на початку принаймні окремих слів, не можемо певно сказати, бо літера **и** досить часто позначала в минулому голосні [і] та [и]. Проте, наприклад, у словах *исправляти, испустити, истягнути*, зафіксованих у «**Нягівських повчаннях**», маємо, очевидно, голосний [и]; пор. *іудей* [8, с. 144, 145, 147, 149].

6. Оглушення дзвінких приголосних перед глухими ([книшка], [ніс'ко], [бапка], [солоткы], [исходити]), що є наслідком регресивної асиміляції. Пор.: [росказала] (Сім.); [роспорола] (Тур.); [бліс'ко] (Голуб.); [бапка] (Нов.); [росчинілас'а] (Борон.) [44, с. 37, 39, 67, 139, 151].

Наприклад, у «**Нягівських повчаннях**» перед глухими приголосними засвідчено **ис-** – варіант префікса **из-**: *испуцавъ, источилъ, истямитъ, исходятъ, ся исцѣлѣти* [8, с. 145, 147, 148]. Пор. також: *гѣтку* мѣти [45, с. 73]; *изненавидѣли, изнявъ, изречено, изудну* [8, с. 130, 132].

7. Вимова м'яких приголосних [н'], [т'] перед голосним [ы], що є частиною прикметникового закінчення ([сін'ы], [вірхн'ы], [давні'ы], [задн'ы], [бліжн'ы]) та закінчення порядкового числівника [тріт'ы]. Пор. ще прикметники з твердим кінцевим приголосним основи перед закінченням **-ый**, засвідчені в говірці с. Холмовець: [жоб'уты], [б'ідны], [замоб'жны] (детальніше див. далі).

Морфологічні ознаки:

1. Іменники I відміни (м'яка й мішана група, жін. рід) у давальному й місцевому відмінках од-

нини мають флексію **-и** (*зе'мліи*, у *зе'мліи*; *суши*, на *суши*; *ме'жіи*, на *ме'жіи*), відповідно до **-і** в українській літературній мові (*землі*, на *землі*; *суші*, на *суші*; *межі*, на *межі*). Якщо основа закінчується на приголосні [г], [к], [х], то в давальному й місцевому відмінках простежується флексія **-і**, а названі приголосні змінюються на свистячі: *свѣс'і*, на *нос'і*, у *руц'і* [див. також 23, с. 45].

За свідченням С.П. Бевзенка, «рефлекс давньої флексії **-и** > **-и**» зберігається в галицько-буковинській і карпатській групах говорів: *зе'мліи* – по *зе'мліи*; *долони* – на *долони* [4, с. 94].

Пор. словформи на *земли*, у *продажи*, що виступають у «**Нягівських повчаннях**» [8, с. 114, 294].

2. В орудному відмінку однини іменники I (жін. рід) і III відміни мають закінчення **-оў**: *книгоў, зимл'оў, н'іс'н'оў, сушоў; сұл'оў, нуцоў* (пор. *книгою, землею; сіллю, нічю* в літературній мові).

Пор.: з *д'іукоў*, іс *худобоў* (М.); *головоў, ноцоў* (Пол.); *блудніц'оў* (Ст.); *травоў, смірт'оў* (Вовк.); з *Мѣр'коў*, із *мѣт'ір'оў* (Н. Розт.); *крїдоў* (Кол.) [44, с. 25, 26, 44, 62, 118, 121, 157]. Крім закарпатського, іменники із закінченням **-оў** чи **-еў** виявлено і в інших говорах південно-західного діалектного ареалу [4, с. 210 – 211], у тому числі в покутсько-буковинському (*хатоў; молодіцоў, молодіцеў; ме'жоў, ме'жеў* [6, карти № 11, 12]) та бойківському (*до'рогоў, царіцеў* [7, с. 144]).

Учені по-різному пояснюють появу флексій **-оў, -еў**. І.Огієнко, «зіставивши українські форми на **-оў** з такими ж утвореннями в словацькій, сербській та словенській мовах», припускає, «що закінчення **-ов** у нашій мові дуже старе» [11, с. 99]. С.П. Бевзенко форму орудного відмінка однини на **-оў** відносить до морфологічних інновацій південно-західних діалектів [2, с. 11]. С.П. Самійленко твердить, що флексії **-оў, -еў** «утворилися внаслідок випадіння інтервокального **ј** і пов'язаної з цим зміни кінцевого голосного **у** в нескладотворчий звук **ў**: **-ою** (*рукою*) → **-оу** (*рукою*) → **-оў** (*рукою*); **-ею** (*свинейу*) → **-еу** (*свинейу*) → **-еў** (*свинейу*)» [39, с. 80]. Тобто, на думку дослідника, «південно-західні говіркові форми з закінченням **-оў (-еў)** витворилися на українському ґрунті...» [39, с. 80]. Чеський мовознавець М. Комарек (Miroslav Komárek) вважає, що в середньословацьких говірках інтервокальний **ј** випав після деназалізації носового голосного **о** (**-ојо** > **-оју** > **-оу**), а в чеській мові – до деназалізації [57, с. 38]. Пор.: слц. *ženou, skúškou*; ч. *ženou, zeleninou*.

Є відомості про те, що «пам'ятки української мови (у тому числі й закарпатські – М.К.) засвідчують закінчення **-ов, -ев**», починаючи з XVI ст. [39, с. 80]: *науковъ, руковъ, бітковъ, зъ надежевъ, за водо[в]* [8, с. 194, 204, 319; 22, с. 230; 45, с. 85]. Представлені словформи з флексіями **-оў (-еў), -еў** і в «**Граматичі слов'яно-руській**» М. Лучкая (*водов, землев*) та сучасних закарпатських граматиках русинської мови («русинського язика») (*таблов, гуньов, з Марев*) [28, с. 14; 36, с. 108; 58, с. 81]. Наприклад, у «**Закарпатській грамоті 1404 року** фіксується словформа *съ водою* (флексія **-ою**) [43,

с. 9]. Правда, спостерігаються словоформи з флексією **-ою** і в закарпатських пам'ятках XVIII ст.: *рукою, съ особю* [5, с. 51; 47, с. 52].

3. Іменникам II відміни в давальному відмінку однини, як правило, властива флексія **-ови** (*брáтови, хлѡпц'ови, кон'ови, се'лѡви, Ива́нови*); зрідка вживається **-у** (наприклад, *Бѡгу*).

«Флексія **-ови (-єви)** поширена майже у всіх південно-західних говорах» [39, с. 94]. За словами С.П. Самійленка, поширена флексія **-ові (-єві)** і в південно-східних говорах, а «флексія **-у (-ю)** вживається рідше» [39, с. 95].

Давнє закінчення **-ови (-єви)** простежується в давньоруських та пізніших пам'ятках (наприклад, в «**Урбаріумі**»: *Пáнови, кмѣтеви*) [докладніше див.: 39, с. 32, 37, 45, 92 – 94; 45, с. 76, 77, 79]. Правда, у згаданій пам'ятці (принаймні в одному випадкові) ужито й флексію **-у**: *Пáну* [45, с. 78].

4. Закінчення **-у** в родовому відмінку множини іменників II відміни (чол. рід) (*дну, ко́н'у, рубл'у, во́лу, брату́, бат'ку́, го́ду* “років”) відповідно до **-ей, -ів** у літературній мові (*коней, волів, батьків*).

Пор.: *го́ду* (Сок.) [38, с. 65]; *бра́т'у* (Кол.) [44, с. 158]. Руслана Зінчук звернула увагу на велику активність закінчення **-ув** «при творенні відповідних західнополіських словоформ, як правило, у ненаголошеній позиції: *пйет' бра́тув, г'іктáрув, сто гра́мув, мн'іго жу́кув...*» [17, с. 206].

Сучасна флексія **-у (-ув)** є продовженням давньої флексії **-овъ (-євъ)** (→ **-увъ (-ювъ)**), яка виступає в давньоруських та пізніших пам'ятках (д.-р. *отъ чаровъ, трудоувъ, дъждевъ*; ст.-укр. до *домовъ*, *противъ турковъ, вовковъ* три, *вси(х) дворовъ, братувъ, десе(т) рублевъ*) [19, с. 46, 104; 42 (вип. 4), с. 138; 42 (вип. 7), с. 209], у тому числі й закарпатських (посередь *вовкувъ, пророкувъ, Пáнувъ*) [8, с. 35, 310; 45, с. 86]. Пор. також *дну*: «...не ивъ м̃дну и м̃ночей» («**Нягівські повчання**», XVI ст.) [42 (вип. 7), с. 229].

Характерно, що в чеській мові маємо такий же варіант закінчення (точніше, **-ї**), як і в говірці с. Холмовець: *туїѣ, слáту* [див. 52]. Словоформи з варіантом **-у** підтримуються, очевидно, впливом чеської мови або є паралелями до чеських словоформ. Не виключено, що в живому мовленні форма родового відмінка множини з флексією **-у** вживалася і в глибокій давнині.

5. У говірці с. Холмовець, як і в інших говірках південно-західного діалектного ареалу [див.: 4, с. 108; 19, с. 191 – 192], простежується взаємодія твердих і м'яких основ, тобто в прикметниках як твердої, так і м'якої групи виступає закінчення **-ий**: *жѡўтѣий, б'ідный; сѣн'ый, вірхн'ый*. Наприклад, у подільсько-волинських говірках виявлено флексію **-ий**: *сѣн'ий, даўн'ий, житн'ий* [4, с. 108].

Виходить, у говірці с. Холмовець прикметники твердої та м'якої групи мають однакові відмінкові закінчення, про що свідчать відмінкові форми однини (чол. рід) і множини. Різні в них (прикметників твердої і м'якої групи) тільки кінцеві приголосні основи [н], [н']. Тобто поділ прикметників на групи в цьому випадку досить умовний. Наприклад:

Однина

Тверда група

Н. бідн-ий

Р. бідн-ого

Д. бідн-ѡму

З. бідн-ого, бідн-ий

О. бідн-ым

М. (на) бідн-ѡму

Множина

Н. бідн'-і

Р. бідн-ых

Д. бідн-ым

З. бідн-ых, бідн'-і

О. бідн-ыми

М. (на) бідн-ых (на) да́вн'-ѡму

М'яка група

да́вн'-ий

да́вн'-ого

да́вн'-ѡму

да́вн'-ого, да́вн'-ий

да́вн'-ым

(на) да́вн'-ѡму

да́вн'-і

да́вн'-ых

да́вн'-ым

да́вн'-ых, да́вн'-і

да́вн'-ыми

да́вн'-ых

Пам'ятки української мови XVI – XVII ст. теж відбивають «тенденцію до уніфікації прикметникової парадигми за твердим типом відмінювання»: *пушкарь тамошный давный, хыжный, в лѣтны(и) часъ* [8, с. 71, 400; 19, с. 191]. Нам поки що невідомо, відколи в прикметниках типу *сѣн'ый, вірхн'ый* (наприклад, у закарпатських говірках) вимовляється м'який приголосний [н'], бо графічне оформлення відповідних прикметників у писемних пам'ятках не дає можливість це достовірно з'ясувати.

6. Нестягнена форма прикметників середнього роду в наз.-знах. відм. однини: *дѡброје, сѣн'оје, ве'лікоје, здорѡвоје*.

За С.П. Бевзенком, форми на **-оје**, крім закарпатського говору, простежуються, скажімо, у «надсянських говірках та в ряді волинсько-поліських...» [4, с. 108 – 109].

Прикметники з флексією **-оје** фіксуються в давньоруських та пізніших пам'ятках: *оухо десное, чътение книжьное, злое, новое* [8, с. 116, 215; 19, с. 176]. Наприклад, в «**Урбаріумі**» знаходимо тільки стягнені прикметники середнього роду: *кмѣцке мѣсто, малѣ поле* [45, с. 71, 73].

7. Присвійні прикметники чоловічого роду з суфіксом **-у (-ю)**, утворені від іменників чоловічого роду: *Ива́ну сын, Йѡўику керт, Д'у́рїю двур, н'áн'у сад, бра́ту вѣюш, Микѡлу хлѡпц'*.

Пор. *д'ідуу* “який належить, властивий дідові або стосується його”, “який належить, властивий рідному дідусяві або стосується його”; *д'акѡу* “який належить дякові” (Сок.) [38, с. 65, 82]; ч. *bratrův rokoj, otcův klobouk* [46, с. 167].

Принаймні три присвійні прикметники з суфіксом **-увъ** зафіксовано і в «**Нягівських повчаннях**»: *алчувъ сынъ Иосифувъ; слуга сотникувъ* [8, с. 8, 342]. Пор. також *Батковъ* “(належний батькові) батьків” [42 (вип. 2), с. 27]; *дъдовъ* “(який стосується діда – батька батька або матері) дідів” [42 (вип. 9), с. 4].

8. Невідмінювані числівники *пѡдрога* “один з половиною”, “пів на другу”; *пѡтриѣта* “два з половиною”, “пів на третю”; *пѡчеѣтвѣрта* “три з половиною”, “пів на четверту”; *пѡнѣята* “чотири з половиною”, “пів на п'яту”; *пѡшеѣста* “п'ять з половиною”, “пів на шосту”; *пѡсеѣма* “шість із половиною”, “пів на сьому”; *пѡвѡс'ма* “сім з половиною”,

“пів на восьму”; *пуди'їјата* “вісім з половиною”, “пів на дев'яту”; *пуди'с'ата* “дев'ять з половиною”, “пів на десяту”. Мешканці с. Холмовець запитують: «К'їл'ко ч'асу?» Відповідають: «П'їдрога»; «П'їтри'т'а» і т. ін.

Давні форми дробових числівників засвідчені, наприклад, у марамороській говірці с. Сокирниця (*пїдрага* “півтора, півтори”; *пїтри'т'а* “два з половиною”; *пїчетверта* “три з половиною”) та інших говірках південно-західного наріччя [докладніше див.: 4, с. 118; 14, с. 39 – 41; 38, с. 297].

Й.О. Дзензелівський пише, що «старовинні невідмінювані структури дробових числівників типу *пївдруга*, *пївтретя*... втратили категорію роду...» [14, с. 39].

Подібні утворення простежуються в давньоруських (*поль вїтора*, *поль третья* “два з половиною”, *поль пята*) та пізніших писемних пам'ятках, зокрема в українських грамотах XV ст. (*польвтора* гроша, *поув(ь)трита*); «Урбаріумі» (*пувь друга* сорок'ївца) тощо [19, с. 223, 232; 45, с. 80].

Пор. ч. *půl jedné* “пів на першу”, *půl druhé* “пів на другу”, *půldruhého (roku)* “півтора (року)” [48, с. 671].

9. Використання залишків перфекта: *ходїв-им*, *ходїла-м* (1 ос. одн.); *ходїв-ис'*, *ходїла-с'* (2 ос. одн.); *ходїли-с'ме* (1 ос. мн.); *ходїли-с'те* (2 ос. мн.). В.М. Русанівський такі й подібні утворення, що виникли на базі колишнього перфекта, називає особовими формами минулого часу [19, с. 325 – 327]. Щоправда, є й інший погляд: В.І. Добош зазначає, що *-м*, *-с'*, *-с'ме*, *-с'те* не слід кваліфікувати як залишки перфекта. Дослідник ці мовні одиниці називає «дієслівно-особовими енклітиками» [15, с. 136 – 155]. С.П. Бевзенко висловлює слушну думку про те, що «так звані складені злиті форми ми-

нулого часу типу *казаў-їем*, *казала-м*, поширені в південно-західних діалектах, не просто паралельні форми минулого часу до форм типу *казаў*, *казала*, що виступають як єдино можливі в інших українських діалектах і разом з тим широко відомі також у південно-західних, а форми, що вживаються як присудок у минулому часі при відсутньому підметі у 1-й – 2-й ос. (у південно-західних діалектах звичайними є форми *казаў-їем* і *я казаў*, але майже неможливі *я казаў-їем*)» [2, с. 10].

Крім закарпатських, залишки перфекта (чи дієслівно-особові енклітики) знаходимо і в інших говірках південно-західного наріччя, а також у весільних піснях Румунії [див.: 15, с. 136 – 155; 19, с. 327; 21, с. 97].

Є відомості про те, що досліджувані форми (їдеться не про сам перфект, а його залишки або, за В.І. Добошем, дієслівно-особові енклітики) у писемних пам'ятках уперше засвідчено не пізніше XV ст. [15, с. 148]. В.М. Русанівський підкреслює, що «варіант **-сме**, **-зме** поширений у закарпатських рукописах початку XVII ст., напр.: Храмъ *зме* святий збудовали» [19, с. 326]. Залишки перфекта досить широко представлені також у документах Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря м. Києва (особливо маємо на увазі тексти другої половини XVII – початку XVIII ст.): *позволисмо* – 1655, № 31; *казалисмо* видати – 1671, № 40; *надалисмо* – 1672, № 41; *позволилем* – 1691, № 163; не *отмовилисмо* – 1712, № 87 [16].

Отже, по-перше, усі досліджувані фонетичні й морфологічні риси говірки с. Холмовець простежуються і в інших говірках закарпатського діалекту, більшість рис виявлено також за його межами; по-друге, усі ознаки засвідчено в давніх писемних пам'ятках.

Умовні скорочення назв населених пунктів

- Березн. – Березники, Свалявського району, Закарпатської обл.
- Борон. – Бороняво, Хустського району, Закарпатської обл.
- Вовк. – Вовкове, Ужгородського району, Закарпатської обл.
- В. Рем. – Великі Ремети, Берегівського району, Закарпатської обл.
- Голуб. – Голубине, Свалявського району, Закарпатської обл.
- Дан. – Данилово, Хустського району, Закарпатської обл.
- Заг. – Загорб, Великоберезнянського району, Закарпатської обл.
- Коб. – Кобалевиця, Іршавського району, Закарпатської обл.
- Кол. – Колодне, Тячівського району, Закарпатської обл.
- Колоч. – Колочава, Міжгірського району, Закарпатської обл.
- Кр. – Крива, Хустського району, Закарпатської обл.
- М. – Мирча, Великоберезнянського району, Закарпатської обл.
- Нов. – Новоселиця, Міжгірського району, Закарпатської обл.
- Н. Розт. – Нова Розтока, Воловецького району, Закарпатської обл.
- Пол. – Поляна, Свалявського району, Закарпатської обл.
- Сас. – Сасово, Виноградівського району, Закарпатської обл.
- Сім. – Сімер, Перечинського району, Закарпатської обл.
- Сок. – Сокирниця, Хустського району, Закарпатської обл.
- Ст. – Ставне, Великоберезнянського району, Закарпатської обл.
- Т. – Туриця, Перечинського району, Закарпатської обл.
- Тур. – Турички, Перечинського району, Закарпатської обл.
- У. – Угля, Тячівського району, Закарпатської обл.
- Х. – Хижа, Виноградівського району, Закарпатської обл.
- Ч. – Чепя, Виноградівського району, Закарпатської обл.

Література

1. Атлас української мови: Полісся, Середня Наддніпрянина і суміжні землі: У 3 т. – К., 1984. – Т. 1.
2. Бевзенко С.П. Відмінності української діалектної мови на морфологічному рівні // Українська діалектна морфологія / Редкол.: Ф.Т. Жилко (відп. ред.) та ін. – К., 1969. – С. 5 – 14.
3. Бевзенко С.П. Лабіалізоване **ы** (ы⁰) в говорах Закарпаття (До питання про характер старовинного слов'янського **ы**) // Наукові записки: Діалектологічний збірник / Ужгородський державний університет. – Львів, 1955. – Т. XIV. – С. 161 – 167.
4. Бевзенко С.П. Українська діалектологія: Навч. посібн. – К., 1980. – 247 с.
5. Букварь языка рускаго съ прочіимъ руководіемъ начинающихъ оучитиса. – Будинь, 1799 / A művet kiadásra előkészítette: Udvari István. – Nyiregyháza, 1998. – 83 с.
6. Герман К.Ф. Атлас українських говірок Північної Буковини: Словозміна. Службові слова. – Чернівці, 1998. – Т. II. – 215 с.
7. Глібчук Н. Реалізація діалектних норм у говірці села Волосянка Сколівського району Львівської області // Вісник Львівського ун-ту: Серія філол. – Львів, 2006. – Вип. 38. – Ч. I. – С. 140 – 147.
8. Дажё Л. Украинская лексика сер. XVI века: Няговские Поучения (словарь и анализ). – Дебрецен, 1985. – 525 с.
9. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). – Ф. 674. – Оп.11. – Спр. 1503. – Арк. 29, 31.
10. ДАЗО. – Ф. 674. – Оп. 6. – Спр. 985. – Арк. 6.
11. Дзендзелівський Й. Іван Огієнко як діалектолог і організатор діалектологічних досліджень // Питання історії, української і слов'янських мов та культури: Зб. доповідей і повідомлень / Упорядн. тому О. Купчинський – Львів, 1997. – С. 95 – 110.
12. Дзендзелівський Й.О. Конспект лекцій з курсу української діалектології (ч. 1, Фонетика). – Ужгород, 1965. – 126 с.
13. Дзендзелівський Й.О. Про відношення закарпатських говірок до бойківських у галузі лексики (На матеріалах лінгвістичного атласа говірок Закарпатської області) // Доповіді та повідомлення. Серія філологічна: Матеріали першої Ужгородської міжвузівської конференції, присвяченої вивченню карпатських говірок. – Ужгород, 1958. – № 3. – С. 11 – 16.
14. Дзендзелівський Й.О. Спостереження над системою числівників говірок Закарпатської області // Наукові записки: Діалектологічний збірник / Ужгородський державний університет. – Львів, 1955. – Т. XIV. – С. 7 – 80.
15. Добош В.І. Енклітики в південно-західних говорах української мови // Дослідження лексики і фразеології говірок Українських Карпат (Тематичний збірник) / Відп. ред. проф. Й.О. Дзендзелівський. – Ужгород, 1982. – С. 136 – 155.
16. Документальна спадщина Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря у Києві XVI –XVIII ст. З фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: Збірник документів / Автори-укладачі Ю.А. Мицик, С.В. Сохань, Т.В. Міцан та ін. – К., 2011. – 559 с.
17. Зінчук Р. Діалектна специфіка іменної словозміни західнополіського говору (на матеріалі замовлянь) // Лінгвістичні студії: Зб. наук. праць. – Донецьк, 2009 – Вип.18. – С. 203 – 207.
18. Історична граматики української мови / М.А. Жовтобрюх, О.Т. Волох, С.П. Самійленко, І.І. Слинько. – К., 1980. – 320 с.
19. Історія української мови: Морфологія / С.П. Бевзенко, А.П. Грищенко, Т.Б. Лукінова, В.В. Німчук та ін. – К., 1978. – 540 с.
20. Комітатські герби: Ужанський, Угочанський, Березький та Марамороський – <http://www.kolyba.org.ua/geraldika/1547-2010-02-01-11-31-46>
21. Кондор М. Зі спостережень над мовою українських весільних пісень Румунії // Сучасна українська культура: традиції і нові парадигми відновлення та розвитку: Матеріали Міжнародного наукового симпозіуму (Клуж-Напока, 18 – 19 жовтня 2007 р.) / Наук. ред. М. Кондор. – Cluj, 2010. – С. 89 – 100.
22. Лелекач М.М. Пам'ятки українського письменства XVII – поч. XVIII ст., писані на Закарпатті (матеріали до історичної діалектології української мови) (Публікація) // Наукові записки: Діалектологічний збірник / Ужгородський державний університет. – Львів, 1955. – Т. XIV. – С. 221 – 234.
23. Лизанець П.М. Деякі особливості відмінювання іменників у говірках Затисся Виноградівського району // Доповіді та повідомлення. Серія філологічна: Матеріали першої Ужгородської міжвузівської конференції, присвяченої вивченню карпатських говірок. – Ужгород, 1958. – № 3. – С. 45 – 48.
24. Лизанець П.М. Система голосних в українських південнокарпатських говірках Затисся Виноградівського району // Наукові записки: Діалектологічний збірник / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1957. – Т. XXVI. – Вип. 2. – С. 115 – 134.
25. Лизанець П.М. Українські південнокарпатські говірки Затисся Виноградівського району Закарпатської області. – Ужгород, 2008. – 440 с.
26. Мариконь Б., Ньорба В. Геральдика Закарпаття. Герби і печатки міст, сіл та селищ. – Ужгород, 2010. – 96 с.
27. Мартинова Г.І. Середньонаддніпрянський діалект. Фонологія і фонетика: Автореф. дис. ... докт. філол. наук. – К., 2004. – 40 с. – disser.com.ua/contents/5789.html

28. Материнський язык: Писемница русинського языка / М. Алмашій, І. Керча, В. Молнар, С. Попович. – Мукачово, 1999. – 98 с.
- 28^a. Мойсієнко В. Про південноукраїнський ікавізм та поліські дифтонги: Монографія. – Житомир, 2007. – 94 с. – http://st.zu.edu.ua/docs/moysiienko_ikavizm_ta_dyftonhy.pdf
29. Населення Закарпатської області. За підсумками першого Всеукраїнського перепису населення 2001 року: Статистичний збірник. – Ужгород, 2003. – 164 с.
30. Орос В.І. Займенники у говірках Хустщини //Доповіді та повідомлення. Серія філологічна: Матеріали першої Ужгородської міжвузівської конференції, присвяченої вивченню карпатських говорів. – Ужгород, 1958. – № 3. – С. 49 – 52.
31. Орос В.І. Из спостережень над говірками Хустського району, Закарпатської області // Наукові записки: Діалектологічний збірник /Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1957. – Т. XXVI. – Вип. 2. – С. 135 – 154.
32. Пагіря І.Д. Система голосних у говірках північно-західної Мукачівщини // Наукові записки: Діалектологічний збірник /Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1957. – Т. XXVI. – Вип. 2. – С. 77 – 92.
33. Панькевич І. Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей: Звучня і морфологія. – Прага, 1938. – Ч. I. – 549 с.
34. Петровъ А. Матеріали для исторіи угорской Русі. Предѣлы угрорусской рѣчи въ 1773 г. по офіціальнымъ даннымъ. – Спб., 1911. – Т.VI – gbooks.archeologia.ru/Lib_1_16.htm
35. Приватні листи XVIII ст. / Підготував до вид. В.А. Передрієнко. – К., 1987. – 174 с.
36. Прот. Димитрій Сидор. Граматика русинського языка для русинів Украйины, центральної Європы и Америки. – Ужгород, 2005. – 316 с.
37. Робчук І., Павлюк М. Рефлекси давніх [О, Е] в нових закритих складах в українських говірках Румунії // Робчук І. Студії і статті. – București, 1999. – С. 35 – 44.
38. Сабадош І. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. – Ужгород, 2008. – 480 с.
39. Самійленко С.П. Іменник // Історія української мови: Морфологія / С.П. Бевзенко, А.П. Грищенко, Т.Б. Лукінова, В.В. Німчук та ін. – К., 1978. – С. 16 – 128.
40. Сирохман М. Церкви України. Закарпаття. – Львів, 2000. – 880 с.
41. Словник буковинських говірок / За заг. ред. Н.В. Гуйванюк. – Чернівці, 2005. – 688 с.
42. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. / Редкол.: Д. Гринчишин (відп. ред.) та ін. – Львів, 1994. – 2002. – Вип. 2, 4, 6, 7, 9.
43. Тіхий Ф. Розвиток сучасної літературної мови на Підкарпатській Русі / Перекл. з чеської Л. Белея, М. Сюська. – Ужгород, 1996. – 227 с.
- 43^a. Удварі І. Русинські жерела урбарської реформи Марії Теризії. – Nyíregyháza, 1999. – 129 с.
44. Українські закарпатські говірки: Тексти /Упор. та передм. О.Ф. Миголинець, О.Д. Пискач. – Ужгород, 2004. – 400 с.
45. Урбаріум // Удварі І. Русинські жерела урбарської реформи Марії Теризії. – Nyíregyháza, 1999. – С. 71 – 102.
46. Учебник чешского языка (для I и II курсов) / А.Г. Широкова, П. Адамец, Й. Влчек, Й. Грбачек, Е.Р. Роговская. – М., 1973. – 531 с.
47. Христоматія церковно-славянських и угро-руських літературнихъ памятниквъ съ прибавленіємъ угро-руських народныхъ сказокъ на подлинныхъ нарѣчіяхъ / Составиль Евменій Сабовъ. – Унгваръ, 1893 / Упор. І. Петровцій. – Ужгород, 2009. – 238 с.
48. Чешско-русский словарь /Под ред. К. Горалка, Б. Илка, Л. Копецкого. – Прага, 1965. – 1303 с.
49. Шевельов Ю. Історична фонологія української мови / Перекл. з англ. – Х., 2002. – 1054 с.
50. Шило Г. Наддністрянський регіональний словник. – Львів – Нью-Йорк, 2008. – 288 с.
51. Aczél L. Ugocsa vármegye népoktatásügye (1880 – 1902). – Budapest, 1908. – 330 о.
52. Česká gramatika – cs.wikipedia.org/wiki/
53. Dobříkov slavil 80 let od otevření kostelíka z Podkarpatské Rusi –<http://www.pardubickykraj.cz/article.asp?thema=2610&item=67381>
54. Dřevěné kostelíky a zvonice na Pardubisku – cestopisy.net
55. Fényes E. Magyarország geographiai szótára. – Pesten, 1851. – I – IV.
56. Heller G. Comitatus Marmarosiensis. Comitatus Ugocsiensis. Serie A: Die historischen Ortsnamen von Ungarn. – München, 1985. – Band 18.
57. Komárek M. Historická mluvnice česká: Hláskosloví. – Praha, 1958. – 179 s.
58. Lutsckay M. Grammatika slavo-ruthena. – Budaе, 1830 / Перекл. з латинської П.М. Лизанця та Ю.М. Сака. – К., 1989. – 192 с.
59. Mízsér L. Szatmári és ugocsai helységnévmagyarázatok // A Kossut Lajos Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Évkönyve. – Debrecen, 1999. – XXXVI. – 67 – 75 – <http://nevarchivum.klte.hu/nevarchivum/konyvtar/helynev/tanulmanyok.html>
60. Rejzek J. Český etymologický slovník. – Voznice, 2001. – 725 s.
61. Szabó I. Ugocsa megye. – Budapest, 1937 / A kötetet gondozta és az előszót írta S. Benedek András. –

Budapest – Beregszász, 1994. – 271 o.

62. SCHEMATISMUS CLERI ALMAE DIOECESIS SZATHMÁRINENSIS AD ANNUM JESU CHRISTI 1864. – SZATHMÁRINI, 1864. – 300 p.

63. Schematismus venerabilis CLERI graeci ritus catholicorum DIOECESIS MUNKACSIENSIS, ad annum M.D. CCC. XVI. – Cassoviae, 1816. – 216 p.

64. Schematismus venerabilis CLERI graeci ritus catholicorum DIOECESIS MUNKACSIENSIS, pro anno Domini M.D. CCC. XXI. – Budaë, 1821. – 221 p.

Михаил Кондор

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ГОВОРА С. ХОЛМОВЕЦ ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация. В статье рассматриваются фонетические и морфологические признаки говора с. Холмовец, Виноградского района, Закарпатской области. Говор относится к группе мараморошских говоров закарпатского диалекта.

Ключевые слова: говор, гласные, согласные, фонетические признаки, морфологические признаки, закарпатский диалект.

Mychajlo Kondor

SOME PECULIARITIES OF THE DIALECT OF HOLMOVETS VILLAGE IN TRANSCARPATHIAN REGION

Summary. The article deals with phonetic and morphological features of the dialect of Holmovets village in Vynohradiv district of Transcarpathian region. The dialect belongs to the Maramorosh group of Transcarpathian dialects.

Key words: dialect, vowels, consonants, phonetic features, morphological features, Transcarpathian dialect.

Стаття надійшла до редакції

19 квітня 2013 року

Кондор Михайло Васильович – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови УжНУ.